

Nr 103.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna vara för kronans räkning inmutade, m. m.; given Stockholms slott den 24 februari 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

C. E. Svensson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Svensson:

I propositionen nr 170 till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å *Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 91 häft. (Nr 103.)*

områden, som för kronans räkning vore eller kunde varda inmutade inom Norsjö socken av Västerbottens län, å tilläggsstat för år 1921 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Beträffande de skäl, som föranledde avlåtandet till riksdagen av förberörda framställning, tillåter jag mig hänvisa till vad det vid ovan nämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 11 mars 1921 därom innehåller. I dylikt hänseende ber jag nu endast att få erinra om, att till grund för det av Kungl. Maj:t gjorda anslagsäskandet låg en från chefen för Sveriges geologiska undersökning, överdirektören A. Gavelin inkommen skrivelse, däri anmälts, att ämbetsverket vid de geologiska undersökningar, som under år 1920 bedrivits inom nedre delen av Västerbottens län, inom nämnda socken för kronans räkning inmutat ett flertal fyndigheter av koppar- och svavelkis, belägna på ett avstånd av endast 1 å 2 mil från stambanan genom övre Norrland. I skrivelsen framhölls vidare, att de områden, å vilka ifrågavarande fyndigheter inmutats, syntes bilda en karaktäristisk 'malmprovins', anmärkningsvärt rik på kismalmsanledningar, huvudsakligen dock bestående av malmblock av växlande storlek. För att med utsikt till framgång kunna framleta de värdefullare malmkroppar, från vilka de rikare blocken måste härstamma, erfordrades emellertid en ingående undersökning, för vilket ändamål krävdes anvisande av särskilt anslag.

I skrivelse den 17 juni 1921, nr 10 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 tionde huvudtitel anmälde riksdagen under punkt 18, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts ovan nämnda framställning.

Sedan Kungl. Maj:t därefter den 22 juni 1921 anbefallt Sveriges geologiska undersökning att inkomma med förslag rörande användningen av ifrågavarande anslag, avgav ämbetsverket den 5 därpå följande juli utlåtande i ämnet.

Ämbetsverket erinrade därvid, att avsikten med anslaget varit att bestrida omkostnaderna för nödiga detaljundersöknings- och försvarsarbeten i första rummet å de malmanledningar, vilka under år 1920 blivit uppdagade och delvis inmutade för kronans räkning i ovan nämnda socken; att, om tillgången på medel så medgäve och de geologiska undersökningarna gäve anledning därtill, likartade undersökningar borde sättas igång på lämpliga områden utanför dem, som dittills blivit inmutade; samt att arbetena skulle bestå i med anledning av föregående och samtidiga detaljerade geologiska undersökningar bedriven elektrisk kartläggning av de inmutade eller i dessas omgivningar eventuellt på-

träffade malmförande områden ävensom i blottningar och provsprängningar på ställen, som genom dessa mätningar angivits sannolikt hysa samlad malm. Vidare anförde ämbetsverket, att arbetena borde läggas så, att genom desamma fullgiltiga försvar utfördes för sådana inmutningar, som befunnes därav förtjänta, medan inmutningar, som genom de elektriska undersökningarna eller på andra grunder befunnes sakna malm, släpptes så snart negativt resultat ernåtts.

Genom beslut den 15 juli 1921 ställde Kungl. Maj:t sedermera berörda å tilläggsstat för år 1921 anvisade reservationsanslag å 40,000 kronor till Sveriges geologiska undersöknings disposition, att av ämbetsverket användas i huvudsaklig överensstämmelse med vad ämbetsverket i sitt förenämnda utlåtande därutinnan anförte.

I en den 30 december 1921 dagtecknad och av ett flertal bilagor åtföljd framställning har nu bergsingenjören H. Nathorst hemställt, att Kungl. Maj:t ville för inventering av vissa malmtillgångar i Norrland av riksdagen äska ett årligt anslag av 100,000 kronor att utgå under ett och vart av åren 1922—1926.

Framställning av bergsingenjören H. Nathorst.

Enligt en av Nathorst samtidigt framlagd plan för en sådan inventering skulle kombinerade geologiska och elektriska undersökningar företagas på såsom malmförande kända eller misstänkta områden i syfte att söka få fram svavelkis samt koppar- och blymalmer i sådan utsträckning, att landets behov av dessa malmer, som nu till största delen täckes genom import, skulle kunna fyllas genom egen produktion. De geologiska undersökningarna skulle enligt Nathorsts förslag utföras av Sveriges geologiska undersökning och de elektriska av det under Nathorsts ledning stående aktiebolaget Bergsbyrån medelst användande av en utav Nathorst och bergsingenjören H. Lundberg utarbetad metod för elektrisk malmetning. Såsom föremål för undersökningen angåvos mycket vidsträckta områden, i första hand den inom Norsjö, Malå, Skellefteå och Jörns socknar av Västerbottens län förekommande så kallade Skellefteformationen samt vidare vissa områden utefter norra stambanan, inlandsbanan och ifrågasatta tvärbanor till densamma samt eventuellt även efter bandelen Gellivare—Riksgränsen.

Efter remiss har kommerskollegium den 15 februari 1922 avgivit utlåtande över framställningen, därvid kollegium tillika överlämnat av kollegium inhämtade yttranden i ämnet från Sveriges geologiska undersökning, tillförordnade bergmästaren i norra bergmästardistriktet och

1917 års kommission för undersökning och tillgodogörande av vissa mineralfyndigheter å kronojord.

I sitt den 11 februari 1922 dagtecknade yttrande har Sveriges geologiska undersökning anfört, bland annat, följande:

Sveriges geologiska undersöknings yttrande den 11 februari 1922.

»Den remitterade framställningen synes närmast eller åtminstone i första hand avse ett fortsättande i något större skala av de på uppdraget av sulfidmalmer inriktade undersökningar, vilka Sveriges geologiska undersökning sedan 1917 årligen bedrivit, huvudsakligast inom Västerbottens län men även i någon mån inom Jämtlands och Norrbottens län. Förutom vad som för rent geologiska arbeten härför kunnat utgå från Sveriges geologiska undersöknings vanliga anslag, hava för dessa undersökningar medel anvisats genom speciella anslag samt i ett fall (för en del av 1920 års arbeten) genom av enskilt företag donerade medel.

Under dessa arbeten har en rätt god kunskap vunnits om beskaffenheten av ett från norra Jämtland genom Västerbottens fjälltrakter utsträckt kismalmsdistrikt, och hava efter sistlidne riksdags beslut två av de nyupptäckta kismalmsfälten, nämligen Stekevare och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län, vilka uppenbarligen innehålla betydande tillgångar av kopparhaltig svavelkis, blivit avsatta såsom statsgruvefält. På grund av det avlägsna läget kunna emellertid dessa fjälltraktens svavelkiser för närvarande icke ekonomiskt utnyttjas, och då man ingenstädes inom dessa områden i större mängder påträffat malmer med tillräckligt hög halt av koppar för att för närvarande möjliggöra en på dem baserad lönande koppartillverkning, äro dessa fjällområdens undersökta kisfyndigheter endast att betrakta såsom reserver för framtiden.

Gynnsammare synas förhållandena beträffande det i den remitterade framställningen företrädesvis äsyftade kismalmsförande område inom nedre Västerbottens län, som särskilt varit föremål för de båda senaste årens undersökningar. Sedan åtskillig tid tillbaka har man inom det s. k. 'Skelleftefältet', från trakten av Skellefteå i öster till trakten av Stensele i väster, känt dels en hel del obetydligare, i dagen gående kismalmsanledningar, dels större och mindre mer eller mindre rika block, hänvisande på anmärkningsvärda ehuru till moderklyften okända förekomster. De i dagen blottade anledningarna hade visat sig icke brytvärda under dittills rådande normala konjunktioner, och svårigheterna att återfinna de jordtäckta moderklyfterna till de rikare malmblocken syntes avskräcka från nedläggande av mera omfattande arbeten och kostnader på dessa områden, ända till dess att man, efter den elektriska malmletningsmetodens förbättrande till praktisk användbarhet, för några år sedan lyckades vid Kristineberg i Lycksele socken upptäcka en betydande förekomst av svavel- och kopparkismalm. Sedan Sveriges geologiska undersökning på ort och ställe studerat och övertygat sig om betydelsen av nämnda malmfält, upptog den sommaren 1920 den övriga delen av Skellefteformationen till närmare undersökning. Det framgick härav, att ifrågavarande områden bildade en karaktäristisk malmprovins med ett mycket stort antal kismalmsanledningar. En

del av dessa inmutades av Sveriges geologiska undersökning för kronans räkning, medan andra i samma trakter inmutades ungefär samtidigt av enskilda, huvudsakligen Centralgruppens emissionsaktiebolag, som redan tidigare förvärvat och undersökt åtskilliga förekomster och genom Sveriges geologiska undersöknings arbeten stimulerats till fortsatt malmletning inom detta distrikt.

De för kronans räkning inmutade områdena undersöktes dels 1920 med användning av ett av Stockholms superfosfatbolag tidigare för praktiskt-geologiska undersökningar beviljat anslag, dels sistlidne sommar och höst med anlitande av ett av 1921 års riksdag för ändamålet beviljat anslag av 40,000 kronor. Genom dessa undersökningar har vid Bjurträsk, cirka 14 kilometer nordväst ifrån stambanan, påvisats en mindre till medelstor kisförekomst med en malmarea mellan 520—720 kvadratmeter, sannolikt omkring 620 kvadratmeter. Malmen, som är helskäft och väl begränsad mot sidostenen samt har en bredd från omkring ett par meter till cirka 9 meter, utgöres till en mindre del (mellan 100—175 kvadratmeter) av svavelkis, medan större delen, fränsett ett obetydligt fränskrädbart parti zinkmalm, består av magnetkis. Generalprov över hela bredden av *svavelkismalmen* gav vid analys: Svavel = 35.7 procent, koppar = 0.36 procent, zink = 3.77 procent, arsenik, nickel och guld frånvarande, silver = spår. Generalprov av hela *magnetkismalmen* gav: Svavel = 30.7 procent, koppar = 0.65 procent, zink = 4.03 procent, arsenik, nickel och guld frånvarande, silver = spår.

Då magnetkismalmens svavelhalt är relativt hög (för att vara magnetkis) och sammansättningen i övrigt ganska gynnsam samt brytningsförhållandena och läget gynnsamma, bör malmen från denna förekomst kunna vinna avsättning och användning i blandning med rik svavelkismalm.

De till buds stående penningmedlen ha icke varit tillräckliga för att blotta den fyndighet, som givit upphov till de lovande malmblocken vid Bjurfors omkring en halv mil nordväst om Bjurträskfyndigheten. Genom de ingående geologiska undersökningarna, elektriska mätningarna samt blottningar av elektriska drag och andra anledningar, vilka kunnat förmodas utgöra den eftersökta fyndigheten, men vilka under arbetenas gång i själva verket befunnits avse andra icke brytvärda fattiga anledningar, har denna nu emellertid med största sannolikhet blivit inringad, ehuru den alltför mäktiga jordbetäckningen förhindrat dess blottande. Det inringade området är inmutat för kronans räkning och bör enligt undersökningens förmenande bliva föremål för vidare undersökningsarbeten, vilka på grund av den mäktiga jordbetäckningen synas böra bestå i främsta rummet i jord- och diamantborrningar. Av blocken framgår, att fyndigheten hyser malm av två typer, dels tät rik svavelkis, övergående i anrikningsmalm, dels magnetkis med kopparkis; troligen är kopparhalten ojämnt fördelad, men ett block (det största) håller ej mindre än cirka 8 procent. Utsikterna att här blotta en brytvärd förekomst torde få betecknas såsom goda.

Övriga för kronans räkning år 1920 inmutade anledningar, vilka blivt föremål för undersökning under innevarande år, hava icke visat sig vara av värde. Å andra sidan hava under sommarens geologiska arbeten påträffats flera nya mineraliserade områden, vilka förtjäna närmare undersökning. Därtill kommer, att Centralgruppens emissionsaktiebolag av enskilda upptäckare

förvärvat och inmutat ett flertal kisanledningar, av vilka åtminstone tvänne inom Malå socken belägna förefalla lovande.

Till de redan före 1920 kända Kristinebergsfältet (med en malmarea av sannolikt 6,000—7,000 kvadratmeter, varav omkring 1,600 kvadratmeter kopparmalm och resten en lätt anrikad svavelkis av i genomsnitt 32 à 33 procent svavel) och Sandlidberget (med en hittills påvisad malmarea av över 1,100 kvadratmeter övervägande svavelkis och resten magnetkis, med en svavelhalt växlande mellan 32 procent och 36 procent) har man sålunda inom ifrågavarande malmprovins att lägga flera andra förekomster, som vid förbättrade kommunikationer böra bliva brytvärda, samt utsikter att kunna påträffa nya sådana. Så långt förhållandena nu kunna bedömas, torde Skelleftefältets malmdistrikt innehålla vårt lands största reserver av svavelmalmer.»

Beträffande avsättningsmöjligheterna för och den nationalekonomiska betydelsen av Skelleftefältets svavelkismalmer framhåller ämbetsverket, att dessa malmer huvudsakligen skulle kunna komma till användning vid sulfitcellulosafabrikerna inom Norrlands kustområde. Utvecklingen av en gruvdrift inom Skellefteområdet skulle i första rummet vara tillräcklig att onödiggöra den import av dels norsk svavelkis dels ock amerikanskt svavel, som för närvarande äger rum till nämnda område och som, exempelvis för år 1919, ägde ett värde av 5,000,000 kronor. Därutöver skulle export kunna ifrågakomma till det närbelägna österbottniska kustområdet i Finland.

Ämbetsverket anför därefter vidare följande:

»De resultat, som hittills framgått av såväl Sveriges geologiska undersökning som enskildas undersökningar inom Skelleftefältets malmförande distrikt, synas i alla händelser ådagalägga, att undersökningsarbetena därstädes böra fortsättas. Då staten nu utför en mera omfattande geologisk undersökning av nedre Västerbottens län och därvid med avseende på berggrunden naturligtvis i första rummet förlagt sina arbeten till sådana områden i länet, där avsevärda praktiska fynd synts möjliga, kan det icke vara riktigt att underlåta ett ganska ingående utforskande av mineraltillgångarna inom detsamma. Härvid måste tydligtvis i första rummet komma nödvändiga undersöknings- och försvarsarbeten på sådana malmanledningar, som geologiska undersökningen ansett sig böra för statens räkning inmuta. Ett bidragande skäl, varför Skelleftefältets malm-tillgångar utan uppskov torde böra undersökas, är, att undersökningsresultatet uppenbarligen, såsom även påpekas i den remitterade skrivelsen, kan böra påverka lösningen av traktens kommunikationsfrågor.»

Efter att hava framhållit, att en eventuell utredning av samma kommunikationsfrågor syntes böra föregås av en undersökning av vilka malmfyndigheter, som vore de mest betydande och i första hand exploateringsvärda, yttrar ämbetsverket än vidare:

»Ehuru geologiska undersökningen väl är medveten om, att även flera andra områden i norra Sverige framdeles böra bliva föremål för liknande malmgeologiska specialundersökningar, anser den dock, att dess egna arbeten av denna art böra vara inriktade huvudsakligen på det ovan avhandlade Skelleftefältet, till dess en någorlunda tillfredsställande utredning av dettas malmtillgångar presterats. Endast ifall för närvarande ej föreliggande uppslag göra det önskvärt, bör undersökningen inom den närmaste tiden övergå till prospekting på andra malmlukter i Norrland. Det malmförande Skelleftefältet är tillräckligt vidsträckt för att giva såväl den undersökningens fasta personal, som härför kan disponeras, som de extra arbetskrafter, vilka stå till buds, sysselsättning i sannolikt ännu flera år. För en *effektiv* malmgeologisk rekognoscering *samtidigt* av jämväl övriga områden finnas däremot icke tillräckliga lämpliga arbetskrafter tillgängliga. Visserligen är det sant, vad som i den remitterade skrivelsen säges, att den 'elektriska malmletningsmetoden' i dess nuvarande (för övrigt i ständig utveckling stadda) skick är ett nytt moment, på ett ytterst värdefullt sätt ägnat att underlätta upptäckandet och blottandet av jordtäkta malmer. Men då denna metod icke inskränkt geologiens nödvändighet utan måste bedrivas i intimt samarbete med geologiska undersökningar, och då på grundval av och i samband med elektriska och geologiska arbeten måste utföras andra arbeten, såsom blottningar, djupborrningar och så vidare, är det icke lämpligt, och har tydligen ej heller varit av ingenjör Nathorst avsett, att forcera enbart elektrisk malmletning utan samband med andra undersökningsarbeten.

Men ehuru det sålunda förefaller riktigast att för närvarande icke göra planen mera omfattande än att avse Skelleftefältet, vore det dock önskvärt, att villkoren för användning av de anslag, som eventuellt beviljas för ändamålet, icke avfattades så snävt, att icke någon del kan få användas jämväl för utredning av något viktigt malmfynd, som till äventyrs kan göras i andra delar av landet.»

Efter att i detta sammanhang hava erinrat om att ämbetsverket årligen plägade anbefallas att för statens räkning inmuta malmfynd, som eventuellt påträffades under de geologiska arbetena, fäster ämbetsverket uppmärksamheten på olägenheten av, att medel för närmare undersökning av sådana fynd i regeln saknas. Då sålunda i varje särskilt fall erforderlig framställning om anslag måste göras, vållades tidsutdräkt, som gjorde det ytterligt svårt att i lagstadgad tid hinna utföra nödvändiga undersökningsarbeten på en inmutad fyndighet.

Ämbetsverket fortsätter därefter:

»Förr eller senare bör enligt undersökningens förmenande åstadkommas ett anslag eller en fond, som, efter särskild prövning av Kungl. Maj:t i de enskilda fallen, kan användas för åtminstone en grundläggande undersökning av för statens räkning uppdagade malmanledningar. Skapandet av ett sådant anslag skulle enligt undersökningens förmenande bättre än den av ingenjör Nathorst föreslagna anordningen med ett fixt femårigt anslag befrämja syftet med hans framställning, alldenstund det skulle möjliggöra utredningar

på så att säga smidigare sätt av malmanledningar och malmförande områden, i den mån de bliva aktuella.

Då det emellertid icke torde vara möjligt att nu åstadkomma ett mera permanent anslag av ovan angiven beskaffenhet, nödgas man — för såvitt de speciella malmundersökningarna icke skola nedläggas — anvisa medel för åtminstone den närmaste tidens arbeten. I första rummet bland dessa komma givetvis nödiga undersökningsarbeten på det av staten inmutade Bjurforsfältet, inom vilket den mäktiga jordbetäckningen synes nödvändiggöra djupborrningar och inom vilket jämväl ett omfattande grävningsarbete möjligen kan visa sig påkallat. I övrigt äro flera områden kända, inom vilka detaljerade geologiska utredningar, elektriska mätningar och åtminstone några blottningsarbeten äro behöfliga. Nya sådana områden äro att vänta under de geologiska arbetenas fortsättning nästa sommar. Det är omöjligt att med någon grad av noggrannhet beräkna anslagsbehovet för ifrågavarande arbeten under innevarande år; avsevärda kostnader måste dock nedläggas, om mera bestämda resultat skola kunna ernås. Sålunda kan nog förutses, att, om icke arbetena på Bjurforsfältet redan från början antingen giva ett oväntat ogynnsamt resultat eller också ur arbetsteknisk synpunkt visa sig oväntat lätta, ensamt dessa möjligen kunna komma att kräva flera tiotusental kronor. Beträffande övriga anledningar kan ingen kalkyl givas. För den händelse de visa sig särskilt lovande, är dock behöfligt att även på dessas undersökande kunna nedlägga avsevärda belopp. Med hänsyn till dessa omständigheter och till storleken av de belopp, som enskilda företag pläga få nedlägga på arbeten av den omfattning och beskaffenhet, varom här kan bliva fråga, synes önskvärt, att ett reservationsanslag av 100,000 kronor beviljas samt från och med instundande sommar i mån av behov får tagas i anspråk för undersökningar av lovande malmanledningar inom Skelleftefältets malmdistrikt. Det synes kunna ifrågasättas, att åtminstone någon del av de ifrågavarande undersökningarna skulle kunna bestridas av arbetslöshetsanslaget. På grund av omöjligheten att nu på förhand bestämma, vilka slag av undersökningsarbeten som under innevarande år på olika ställen företrädesvis komma i fråga och draga de största kostnaderna, är det dock knappast möjligt att beräkna, huru mycket som skulle kunna användas av detta anslag för ifrågavarande ändamål. Därest emellertid en del jordrymnings- och andra hantlangningsarbeten kunna utföras med stöd av arbetslöshetsanslaget, bör givetvis motsvarande besparing göras på reservationsanslaget för malmundersökningarna.»

T. f. bergmästaren i norra bergmästardistriktet.

T. f. bergmästaren i norra bergmästardistriktet förklarar sig för sin del icke finna lämpligt, att staten på förhand binder sig vid användandet av en viss metod för de elektriska malmetningsarbetenas utförande. Den elektriska malmetningstekniken vore av relativt färskt datum, och han hade sig bekant, att ett ganska intensivt arbete för närvarande av flera uppfinnare nedlades på förbättring och utveckling av denna teknik, delvis efter andra linjer än aktiebolaget Bergsbyråns metod, samt att åtminstone en annan metod funnes, som givit praktiskt användbara resultat.

Då den av Nathorst föreslagna malminventeringen redan vore av Sveriges geologiska undersökning påbörjad, torde densamma böra få av detta ämbetsverk fullföljas, för vilket ändamål tillräckliga medel borde ställas till ämbetsverkets förfogande.

Även 1917 års mineralkommission anser det vara mindre lämpligt, att då andra med den Nathorst-Lundbergiska såsom likvärdiga ansedda elektriska malmletningsmetoder existerade, binda Sveriges geologiska undersöknings handlingsfrihet beträffande valet av lämpligaste metod, varför kommissionen förklarar sig icke kunna förorda bifall till sökandens framställning.

1917 års
mineralkom-
mission.

Med hänsyn till den särskilt för trämasseindustrien betydelsefulla inhemska svavelkisproduktion, som skulle kunna uppstå, därest genom de av ämbetsverket bedrivna undersökningarna brytvärda kisförekomster påträffades, syntes det emellertid kommissionen vara av synnerligen stor betydelse, att ämbetsverket erhöles nödiga medel för fullföljande av samma undersökningar. Kommissionen toge emellertid för givet, att framställning i dylikt syfte komme att direkt göras av chefen för Sveriges geologiska undersökning, oberoende av utgången av den nu föreliggande framställningen.

Jämväl kommerskollegium finner det med hänsyn till andra förefintliga malmletningsmetoder mindre lämpligt att i enlighet med sökandens förslag sammankoppla frågan om anslag till malmletningar med den om användande därvid av viss letningsmetod. Efter att hava framhållit, att sistnämnda fråga, i betraktande av den utveckling, som på detta område fortfarande ägde rum, ännu så länge borde hållas öppen, fortsätter kollegium:

Kommers-
kollegii ut-
låtande den
15 februari
1922.

»Då vidare de elektriska malmletningsmetoderna ej giva resultat av beskaffenhet att onödigöra efterföljande arbeten för att genom blottning eller borrhning söka fastställa malmens befintlighet, storlek och beskaffenhet, för vilka arbeten kostnaderna kunna bliva fullkomligt oberäknliga, torde det ifrågasatta anslaget vara otillräckligt för en verklig malminventering i den av sökanden avsedda omfattningen. Kollegium vill även i anslutning till geologiska undersökningens uttalande om bristande tillgång på lämpliga arbetskrafter för starkt utvidgad effektiv malmgeologisk rekognoscering framhålla, att omfattningen av såväl elektrisk malmletning som efterföljande arbeten måste avpassas efter det grundläggande geologiska arbetets fortgång. Ehuru kollegium givetvis skulle finna synnerligen önskvärt, att till Eders Kungl. Maj:ts eller statsmyndighets förfogande funnes ett tillräckligt reservationsanslag, som vid behov kunde tagas i anspråk för ej blott malmletningar utan även för andra åtgärder till förökande och bevarande av kronans gruvegen-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 91 häft. (Nr 103.)

dom, vilka kunna befinnas erforderliga, anser sig kollegium, på grund av ovan gjorda anmärkningar mot sökandens plan för undersökningen, likväl ej kunna för närvarande tillstyrka bifall till framställningen.»

Sveriges geologiska undersöknings skrivelser den 15 februari 1922.

Sedermera har Sveriges geologiska undersökning i skrivelse den 15 februari 1922 — under åberopande av den motivering, som innehölls i ämbetsverkets förenämnda yttrande den 11 februari 1922 — hemställt, att Kungl. Maj:t ville till innevarande års riksdag avlåta proposition om anvisande å tilläggsstat för samma år av ett reservationsanslag å 100,000 kronor för möjliggörande av undersökning av malmförande områden i norra Sverige.

Ämbetsverket anför i detta hänseende följande:

»Det ifrågavarande anslaget avser att möjliggöra utförande av detaljundersökningar inom Skelleftefältet, i främsta rummet å områden som för närvarande äro eller till äventyrs framdeles bliva inmutade för statens räkning. Då det emellertid kan tänkas bliva önskvärt att kunna utföra detaljundersökningar även av något annat malmförande område, är det önskvärt, att villkoren för anslagets användning icke avfattas snävare, än att möjlighet beredes att efter prövning av Eders Kungl. Maj:t kunna använda någon del därav för malmundersökningar även inom andra delar av norra Sverige. Såsom framgår av undersökningens skrivelse den 11 februari 1922, är det möjligt, att hela anslaget icke behöver tagas i användning under innevarande år, men å andra sidan kan det befinnas behöfligt att bedriva arbeten av så stor omfattning och kostnad, att det begärda beloppet är nödvändigt för uppnående av tillfredsställande resultat.»

Kommerskollegii utlåtande den 18 februari 1922.

I häröver den 18 februari 1922 avgivet utlåtande anför kommerskollegium följande:

»I till Eders Kungl. Maj:t den 15 februari 1922 avgivet underdånigt utlåtande över en framställning av Harry J. H. Nathorst om statsanslag för inventering av mineraltillgångar i Norrland har kommerskollegium redan uttalat sig för önskvärdheten att till förfogande för såväl malmletningar som andra åtgärder till förökande och bevarande av kronans gruvegendom erforderliga anslag funnes tillgängliga, och får kollegium tillstyrka, att åtgärd vidtages för anvisande av nu ifrågavarande medel. Med hänsyn till de något mera omfattande ändamål, vartill kollegium anser, att medlen böra kunna användas, samt svårigheten att nu framlägga kostnadskalkyler, synes anslaget, mot vars storlek kollegium icke har något att erinra, böra ställas till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för de angivna ändamålen, att sedermera efter framställning i varje särskilt fall utanordnas.»

I en på min begäran upprättad promemoria har sedermera chefen för Sveriges geologiska undersökning ytterligare utvecklat och motiverat

sin förberörda framställning, med angivande särskilt av, huru enligt hans mening de närmast förestående arbetena borde läggas. Promemorian, vilken erbjuder så stort intresse för bedömande av nu förevarande spörsmål, att den lämpligen torde bära i sin helhet här återgivas, är av följande lydelse:

»Det för statens räkning inmutade *Bjurforsfältet* skulle i första hand bliva föremål för detaljundersökning i samband med nödiga försvarsarbeten avdetsamma. Fältet omfattar 22 stycken inmutningar. Skulle man tänka sig *detaljundersökningen* slopad och endast så mycket försvarsarbeten utförda, som krävas för inmutningarnas formella försvar enligt gruvstadgan för ett år, torde sådana kunna göras för cirka 6,000 à 7,000 kronor, och om de samtidigt skulle utförts för alla tre åren cirka 15,000 à 17,000 kronor. Om någon *verklig nytta* skall vinnas med arbetena, måste dessa dock läggas så, att man kommer ned till fasta berggrunden och kan bilda sig uppfattning om malmens utsträckning och beskaffenhet. På grund av den djupa jordbetäckningen kan detta endast ske genom antingen mycket omfattande jordschaktningsarbeten eller också genom jord- och diamantborrningar. Först genom sådana arbeten kan man ha utsikt att blotta malm och få fyndigheterna utmålslagda. Om man utför arbetena såsom *verkliga undersökningsarbeten*, vinner man å andra sidan, att icke *alla* inmutningarna behöva försvaras, utan att flera av dem säkerligen kunna slopas, då värdefull malm antingen kan visas ej gå in på dem eller också komma in på blott någon mindre del, som vid utmålsläggning kan intagas på samma utmål som en bredvidliggande inmutnings malm. Enligt min bestämda uppfattning bör med avseende på Bjurforsfältets inmutningar valet stå endast mellan de två alternativen, att *antingen* verkligt undersöka förekomsten genom att gå ned till fasta berggrunden och undersöka dennas beskaffenhet *eller* också att låta kronans inmutningar förfalla, i vilket fall väl enskilda spekulanter torde komma att inmuta området och föra undersökningarna vidare, därvid tillgodogörande sig de resultat, som framgått av statens hittills utförda undersökningar.

Om staten väljer alternativet att nödtorftigt undersöka inmutningarnas värde och blotta malm för utmåls erhållande, måste den vara beredd på att kunna offra cirka 40,000 kronor för Bjurforsfältet. Om det under arbetets fortgång befinnes bäst att undersöka fältet huvudsakligen genom djupborrningar, komma ensamt dessa efter allt att döma att behöva utföras i den omfattning, att de kräva en kostnad av bortåt 30,000 kronor. Ett utförande, i stället för djupborrningar, i större omfattning av grävningar ned till berggrunden samt dennas undersökning genom sprängningsarbeten blir, såvitt nu kan bedömas, ännu dyrare. En kombination av djupborrningar och grävningar blir sannolikt nödvändig och bäst. Givetvis kunna emellertid under arbetets gång förhållanden inträda, som göra, att arbetena bliva billigare. Och skulle det på ett tidigt stadium visa sig, att förekomsten icke är av den lovande beskaffenhet, som blocken giva anledning förmoda, bära naturligtvis arbetena avbrytas.

Emellertid känner Sveriges geologiska undersökning jämväl andra anledningar, som möjligen bära inmutas för statens räkning; och, om undersökningarna skola fortgå såsom hittills, är att förutse, att även nya sådana komma

att påträffas nästkommande sommar. Undersökningen saknar nu medel redan för de icke synnerligen dyrbara preliminära undersökningsarbeten i form av detaljerade geologiska arbeten i förening med elektriska mätningar, som i fråga om dessa anledningar synas nödiga för att avgöra, om de ifrågavarande mineralanledningarna böra inmutas eller ej. Men om medel bliva tillgängliga för sådana preliminära arbeten, och dessa leda till inmutning, blir med visshet i åtminstone somliga fall i hög grad önskvärt, för att ej säga nödvändigt, att omedelbart vidtaga också vissa jordrymnings- och sprängningsarbeten, eventuellt djupborrningar. På dessa grunder är önskvärt, att Kungl. Maj:t kan i mån av behov utanordna medel även för andra undersökningsarbeten än dem, som avse Bjurforsfältet.

Jag hade tänkt mig, att det begärda anslaget av 100,000 kronor icke utan vidare skulle ställas till geologiska undersökningens förfogande, utan att Kungl. Maj:t skulle efter utredning och prövning i enskilda fall bestämma, i vilken utsträckning medlen skulle användas. Under framhållande av, att vad staten hittills uppoffrat för direkt uppdagande av nya malmfyndigheter är ganska obetydligt i jämförelse med de summor, som av enskilda nedlagts för sådana ändamål, måste jag tillika betona, att, om staten skall med utsikt till verklig framgång bedriva sådana undersökningar som de ifrågavarande, avsevärda belopp måste stå till förfogande. Om Sveriges geologiska undersökning de båda sista åren och särskilt förlidet år haft något mera medel till förfogande, skulle också högst sannolikt åtminstone ett eller två efter allt att döma värdefulla fynd, som förvärvats av enskilt konsortium, hava varit i statens ägo.

Skulle det på grund av rådande statsfinansiella förhållanden för närvarande anses omöjligt att reservera tillräckliga medel för utförande av nödiga undersökningsarbeten på malmanledningar, som kunna bliva föremål för inmutning för statens räkning, torde det kunna ifrågasättas, om det förordnande, som årligen pläгат givas mig att låta göra sådana inmutningar, bör förnyas.»

Departements-
chefen.

Vad först angår den av bergsingenjören Nathorst gjorda framställningen har jag, i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna, icke kunnat undgå att finna mindre lämpligt, att statsmakterna nu binda sig vid viss malmletningsmetod. Redan av denna anledning finner jag mig förhindrad att biträda det Nathorstska förslaget.

Annorlunda ställer sig däremot förhållandet med den framställning, som gjorts av chefen för Sveriges geologiska undersökning.

Av den här ovan lämnade redogörelsen för de undersökningsarbeten, som av ämbetsverket med användande av det utav 1921 års riksdag anvisade anslaget å 40,000 kronor hittills utförts inom Norsjö socken av Västerbottens län, framgår visserligen, att brytvärda malmer i fast klyft ännu icke påträffats i större omfattning. Då undersökningarna emellertid låta förmoda tillvaron i dessa trakter av rika kisttillgångar, vilka kunna bliva av utomordentligt stort värde för vårt land,

har ämbetsverket för kronans räkning inmutat icke mindre än 22 fyndigheter, inom vilka moderklyften till de påträffade lösa malmblocken antages befinna sig. Sedan förberörda anslag av 40,000 kronor förbrukats, saknas likväl medel för verkställande av de ytterligare undersökningar, som erfordras för att belägenheten, storleken och värdet av de förmodade malmtillgångarna skola kunna med någon större grad av visshet överskådas. Härtill kommer, att det enligt 14 § gruvestadgan åligger inmutare av gruvfyndighet inom nu ifrågavarande del av Sverige att inom ett år efter mutsedelns utfärdande, vid äventyr av inmutningsrättens förlust, hava påbörjat försöksarbete å det inmutade området, varjämte han enligt 39 § av nämnda stadga är skyldig att under de efterföljande åren verkställa försvarsarbete i viss omfattning.

För att tillvarataga de visserligen ännu ofullständiga, men icke desto mindre lovande resultat, som av staten med uppoffrande av betydande penningmedel redan vunnits, synes det mig under sådana omständigheter ofrånkomligen nödvändigt, att medel för fullföljande av de påbörjade arbetena å de för statens räkning inmutade områdena ställas till Sveriges geologiska undersöknings förfogande. Det skulle enligt min mening vara oförsvarligt, om staten, innan inmutningarnas värde kan ens någorlunda bedömas, utan vidare uppgåve sin rätt till desamma och åt enskilda intressenter överlätte att tillgodogöra sig de malmtillgångar, som å inmutningarna kunna vara tillfinnandes. Ehuru det givetvis är beklagligt, att nu förevarande anslagsfråga väckts så sent, att medel för anslaget täckande icke kunnat beräknas vid budgetförslagets uppgörande, anser jag mig sålunda, med hänsyn till de viktiga intressen, som kunna äventyras, nödsakad föreslå, att framställning hos riksdagen göres om anvisande av för arbetenas fullföljande erforderligt anslag.

I likhet med chefen för Sveriges geologiska undersökning och kommerskollegium finner jag det emellertid i hög grad angeläget, att man icke stannar vid att bereda de medel, som erfordras för fortsatta undersökningar å de redan inmutade områdena. Sålunda låter det alltför väl tänka sig, att vid det fortgående geologiska arbetet eller eljest malmfyndigheter kunna komma att påträffas, ifråga om vilka en närmare undersökning kan befinnas påkallad jämte därmed sammanhängande åtgärder för bevarande av kronans rätt. Härtill må slutligen läggas, att, sedan staten numera blivit antingen ensam ägare till eller innehavare av jordägareandelar i ett stort antal gruvfyndigheter i olika delar av landet, erfarenheten ådagalagt nödvändigheten av, att Kungl. Maj:t, för

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 91 häft. (Nr 103.) 3

ett rationellt tillvaratagande av denna värdefulla statsegendom, äger tillgång till åtminstone några medel, ur vilka vid inträffande oförutsedda behov erforderliga utgifter må kunna bestridas.

Att i nu ifrågasvarande hänseenden uppgöra några tillförlitligare kostnadsberäkningar ligger påtagligen utanför möjlighetens gräns. För nödtorvtiga undersöknings- och försvarsarbeten å de redan inmutade områdena inom Norsjö socken räknas emellertid i förberörda av chefen för Sveriges geologiska undersökning avgivna promemoria — givetvis under all reservation — med ett belopp av omkring 40,000 kronor. Med hänsyn härtill samt till vad i övrigt här ovan anförts synes mig försiktigheten bjuda, att, även om någon nedsättning i det föreslagna totala anslagsbeloppet 100,000 kronor av statsfinansiella skäl icke kan undvikas, anslaget i allt fall icke upptages med lägre belopp än 75,000 kronor.

Anslaget, vilket torde böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av uppkommande behov och enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande användas för de avsedda ändamålen, lärer böra såsom reservationsanslag äskas å 1922 års tilläggsstat.

Ehuru, såsom redan nämnts, medel för anslagets bestridande icke vid statförslagets uppgörande beräknats, torde erforderlig täckning av anslaget kunna å tilläggsstaten beredas.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, även som för tillvaratagande i övrigt av kronans gruvegendom å *tilläggsstat* för år 1922 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 75,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition skall till riksdagen avlätas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

J. H. Göransson.